

HET EINDE NABIJ

Verhalen over leven

Frits Jonkers

© 2021 Frits Jonkers

ISBN 9789464182583

Ons blaadje was wat moe geworden
Van het hangen aan de tak
Zodat het donderdag verdorde
En vrijdag van de tak afbrak

Nu rust het uit op Moeder Aarde
Maar wat doet nu ome Daan
Die gaat met zijn overschoenen
Op ons dode blaadje staan

Een dag later moest oom Daan verscheiden
Niemand ontspringt de dodendans
Ook het blaadje kwam zijn eer bewijzen
Als deeltje van de dodenkrans

Zie je dus ooit een doodmoe blaadje
Ga er dan maar nooit op staan
De dood zit in een heel klein hoekje
Dat zie je maar aan ome Daan

De Misstap van Ome Daan

Neerlands Hoop, 1970

Inhoud

Vooraf	1
Testament	3
Matje.....	6
De geur van armoede	11
Het einde nabij.....	17
Overleven.....	20
Een lichtje stijgt op.....	24
Goodnight Irène - 1972	27
Afscheid van Corsica.....	33
Mijn schoonmoeder	37
Ewald en het hert	40
Op gevoel	43
De steen	46
Geen feest.....	53
Even wilde ik dood	57
Er bijna zijn.....	61
Tat.....	65
Het personeel doet de rest.....	70
Scenes uit een mooi land	74
<i>27 november 1990</i>	74
<i>8 december 1990</i>	76
<i>15 december 1990</i>	79
Nog 35 kilometer.....	81
Een eigenwijze man.....	84
Onweer op komst.....	92
Gered - 1972	96
Of ik bang ben	101
Het laatste fietstochtje	105

Even een sprintje trekken.....	109
De optimist.....	113
In Memoriam	117
Ongelukje in het verkeer	122
Wat leest u eigenlijk?	125
België	128
Een dagje Uden	133
De alchemist.....	135
Eenzaam.....	138
Tot stilstand komen.....	141
Laat me	146
Dat was het dan	151

Dank aan Catherine, Roos en Harriët.

Zij hebben meegelezen, commentaar gegeven en gecorrigeerd.

Vooraf

Soms is het einde akelig nabij. En soms is een naderend einde het mooiste wat er is. Het einde is iets mystieks, iets definitiefs. “Dat was het dan”, zeggen mensen wel eens, maar was het dat dan wel? Is er dan niet meer?

Ik heb ooit een collega gehad, Jozef, die studie maakte van bijna-doodervaringen. Dat vond ik boeiend, en ik herinner me goed dat ik hem vroeg of er sprake was van iets van resultaat. Hij keek mij meewarig aan, mompelde iets van ‘wat denk je zelf’ en verdiepte zich in het volgende interview van iemand met een BDE. Een paar maanden later ging hij met pensioen, het leeghalen van zijn kantoor was een enorme klus want hij had alles achtergelaten.

‘Het Einde Nabij’ gaat vaak over de dood of de nabijheid daarvan. Of over het gevoel dat er een moment nadert dat een hele belangrijke omwenteling veroorzaakt in je leven, onheilspellend, iets dat stukjes van je leven tot dan toe voorgoed naar de vergetelheid jaagt, verdrongen door die ene alles overheersende ervaring. Het zijn pijnlijke momenten, maar ook mooie of spannende momenten. Door erover te schrijven zie ik zelf steeds meer de relativiteit ervan in – het kan zomaar gebeuren, maar het kan ook ineens heel dichtbij zijn en dan weer voorbijgaan. Zo is het leven, dat weten we allemaal, maar het blijft spannend en soms onaangenaam. Of niet. Daarom is schrijven erover geen verloren tijd; het brengt dierbare, gênante of angstige momenten terug.

Iemand die zich in één van de verhalen herkende zei tegen mij dat ze het heel anders had beleefd. Dat is mooi, want daarmee kan het gesprek over de dingen die gebeuren of gebeurd zijn, op gang komen. Daarin heeft iedereen zijn of haar eigen beleving, eigen waarheid. Daarom zou ik het ook geweldig vinden als je na het lezen van een verhaal tegen een naaste zou zeggen: “Goh, ik lees hier nou een verhaal dat me enorm doet denken aan iets dat wij samen hebben beleefd.” En dan daarover een gesprek hebben...

Hoe dan ook: de verhalen overleven.

Testament

“Mart heeft gevraagd of je langs wil komen in het ziekenhuis.” zegt Gerard, mijn beheerder.

Ik ben verbaasd. Mart heeft mij gevraagd? Hoezo dat? Ik ken Mart, een kleine, wat slordige man van ergens in de 80, niet heel goed. Hij is één van de mensen die minimaal één keer per week komt biljarten in het buurthuis waar ik werk. Als leidinggevende van de organisatie, waar ook nog een ander buurthuis bij hoort en nog wat andere ‘takken van sport’ behalve buurthuiswerk, zit ik vaak op kantoor en heb niet voortdurend contact met de bezoekers van het buurthuis. Mart... ik probeer een beetje meer beeld te krijgen bij de naam, maar dat lukt niet echt, wat maakt dat ik ook helemaal niet kan inschatten waarom hij graag wil dat ik bij hem langskom. Ik wist eigenlijk niet eens dat hij in het ziekenhuis lag.

“Waarom ligt hij in het ziekenhuis?” vraag ik aan Gerard.

“Weet je dat niet? Hij heeft kanker. Dat dacht ik eigenlijk een tijd geleden al, hij werd de laatste tijd zo mager, ik zeg ‘Mart, mankeer jij niks?’, maar hij zei toen nog van niet. Maar ja, hij is de week daarna wel naar de dokter gegaan omdat meer mensen dat vroegen en omdat hij zich niet helemaal goed voelde. Nou, die stuurde hem meteen door naar het ziekenhuis en daar hebben ze hem gehouden, hoorde ik. Helemaal uitgezaaid, niks meer aan te doen.”

Ik schrik ervan. Dus iemand die ik nauwelijks ken en die zo ongeveer op sterven ligt, wil dat ik op bezoek kom? Ik kan me niet eens herinneren dat ik ooit bij iemand op bezoek ben geweest die op sterven ligt of ernstig ziek is. Het is ook iets dat me helemaal niet ligt. De gedachte alleen al dat ik daar moet zijn, maakt dat ik het benauwd krijg.

Een week erna vraagt Gerard me of ik al geweest ben. Nee, zeg ik.

“Nou,” zegt Gerard, “ik zou er niet te lang mee wachten. Ik ben er eergisteren nog geweest en toen vroeg hij weer of jij kwam. Hij vindt het denk ik heel belangrijk.”

Dan niet meer uitstellen, denk ik en vraag Gerard hoe laat het bezoekuur is en op welke kamer hij ligt.

Diezelfde dag ga ik naar het ziekenhuis en zoek de kamer waar Mart moet liggen. Als ik de deur open en naar binnen loop schrik ik me kapot: in bed ligt een volkomen uitgeteerde Mart, voor mij nog nauwelijks herkenbaar. Onmiddellijk schiet ik helemaal vol, de tranen stromen over mijn wangen; wat een hoopje ellende tref ik hier aan, wat vreselijk. Aan zijn bed zitten twee zonen die mij verbaasd aankijken.

“Dat is meneer Jonkers van het buurthuis,” fluistert Mart moeizaam, “die heb ik gevraagd om ook nog efkes langs te komen. Ga zitten. Ja, het is wat hè, het gaat niet goed met mij, dat zie je wel. Laat die tranen maar lopen jongen, tis goe.”

De zonen kijken me zwijgend aan. Bij hun geen emotie, geen teken van waardering, eerder verwarring lijkt ik te zien.

“Dan gaan wij,” zegt de ene, meer tegen mij dan tegen zijn vader, “we waren hier toch al een tijdje.” Ik verontschuldig me, zeg dat ik misschien even had moet aankondigen dat ik zou komen, maar niemand reageert daarop. De broers staan op, de ene loopt zonder verder iets te zeggen de deur uit en de andere heft nog even zijn hand op ‘dag pa’ en weg zijn ze.

“Fijn dat je er bent,” zegt Mart.

Ik snotter, tranen blijven komen.

“Maakt niet uit jongen,” zegt Mart.

Als ik mezelf iets meer in de hand heb ga ik zitten. Wat moet ik zeggen? Hoe gaat het is helemaal fout, realiseer ik me direct. Ik spreek zijn naam uit, blijf even hangen en zeg dan nog iets van ‘goh, ik schrik ervan’.

“Tja,” zegt Mart, “ik had het ook niet verwacht.” Hij ademt zwaar en heeft zichtbaar moeite om adem te krijgen.

Het is even stil. Dan begint hij te praten, met af en toe een pauze om wat lucht te krijgen.

“Het is moeilijk. Met die zoons van mij. Ik ben weduwnaar hè, wist je dat? Nou ja, al lang eigenlijk. Dus ik ben alleen. En als ik dood ga zijn alle spullen voor de jongens. Daar is best nogal wat van waarde bij. Gek hè, daar sta je nooit bij stil. Tot een week geleden niet. Toen lag ik hier en de jongens dachten dat ik sliep. Gaan ze hier aan mijn bed ruzie zitten maken wie wat krijgt. Je gelooft het toch niet! Dus ik beweeg wat, doe alsof ik wakker word, meteen stil hè. En wat praten over niks eigenlijk, tot ik weer mijn ogen dicht doe. En na een tijdje

ga ik een beetje snurken en zo. Zegt die ene tegen die andere: ik denk dat hij slaapt. Was het nog even stil en toen begon het weer. Dat de ene dit wilde en de andere dat, maar gewoon ruzie maken over de spullen in huis. Hoor ik dus dat ze een paar spullen al hebben laten taxeren zelfs en die blijken best veel waard te zijn. Gaan ze verdomme gewoon die spullen laten taxeren terwijl ik nog leef en daar ruzie over maken. Daarom wilde ik met jou praten.”

Ik ben perplex. Wat een verhaal. En wat wil hij nou van mij? Dus ik vraag dat.

“Ik dacht, die Jonkers, die weet veel en die kan ik vertrouwen. Ik wil weten of jij misschien weet hoe ik de dingen anders kan regelen. Ik wil gewoon niet dat die jongens die spullen krijgen. Ik ben gewoon boos. Snap je?”

Ik snap het. Maar wat moet ik zeggen?

“Jonkers, ik zie je denken, wat moet ik hiermee? Ben maar gewoon eerlijk en duidelijk,” zegt hij.

Dus dat ben ik. Ik vertel hem dat hij een notaris kan laten komen die een testament opmaakt. Dat hij daarin keuzes kan maken zonder dat iemand zich ermee bemoeit. Hij luistert aandachtig en sluit zijn ogen.

“Dat het ooit zover moest komen,” zegt hij.

Mart heeft nog een weekje geleefd, hij overleed in het ziekenhuis. Zijn zoons heb ik nooit meer gezien, maar ik hoorde nog wel van Gerard dat ze er niet vrolijker op waren geworden, van het overlijden van hun pa. “Kan ik me voorstellen”, zei ik tegen Gerard, maar ik heb hem er nooit bij verteld waarom.

Matje

We hadden een hond. De hond heeft bij aanschaf - want een hond schaf je aan, dat is toch echt anders dan bij kinderen - de naam Matia Bazar gekregen, vraag me niet precies waarom, maar mijn vrouw vond het een mooie naam, de naam van die popgroep die in 1979 een aardig hitje had met Ti Sento (ik hoor je). Maar we blijven Brabanders en dus werd het al gauw verbasterd tot Matje, afgeleid van maatje, vriendje. Het was een vrouwtjeshond, maar ik denk niet dat we haar gender-bewust hebben opgevoed of behandeld: voor ons was het een hond, een hij en niet zoals voor veel echte katten- of hondenliefhebbers een zij.

Onze Matje was een hond van het type Heidewachtel, een klein soort bruin witte jachthond uit een oud geslacht. Het was een heel lief hondje. Maar geen jachthondje. Nee, het was vooral een beetje een sullig lief hondje. Het type dat je gewoon in een dronken bui een brilletje en een feestmuts op kunt zetten en dan braaf blijft staan voor de foto. We probeerden hem van alles te leren, maar erg slim was hij ook niet: zitten of liggen als commando werd nog regelmatig opgevolgd, maar veel meer dan dat lukte niet. Mijn broer had ook vaak een hond, die honden kon je alles leren, zoals verstoppertje spelen of zelf de riem pakken om te gaan wandelen, los naast je blijven lopen op straat, of pas gaan eten als daar toestemming voor werd gegeven. Dus geen circusacts of zo, daar houden wij niet van, maar min of meer nuttige dingen. We hadden vroeger thuis ook een hond, die liet enorme scheten en die hadden we geleerd om direct na het laten van zo'n vreselijke stinkscheet de kamer te verlaten. Erg slim was dat niet van ons, want wij zaten dan natuurlijk in de stank, hij niet. Maar als waarschuwingssysteem werkte het wel: "Hé jongens de hond loopt... shit! Alarm! Hij heeft er weer één gelaten!"

Matje kon dat allemaal niet. Eenmaal buiten was hij vooral een enorm liefhebber van in de viezigheid rollen en dan met een vreselijke stinklucht thuiskomen. Dan moest ik 'm weer onder de kraan zetten en meerdere keren met shampoo wassen om zo'n vreselijke geur er uiteindelijk met veel moeite en zeep af te krijgen. Jagen was ook niet zijn ding. Dat wil zeggen, als hij een konijntje zag rende hij er wel meteen heel hard naartoe en achteraan, maar als

zo'n konijntje of haas dan een snelle bocht maakte was Matje meteen de kluts kwijt. Ik heb 'm vaak verwoed minutenlang in een bosje zien rondspeuren terwijl ik het betreffende wild dan twintig meter verder bijna lachend een pad zagen oversteken richting een echte veilig plek.

Toch heeft hij één keer een konijn gevangen. Dat ging zo. We hadden net ons tweede adoptiekind – waarvan je overigens ook misschien kan stellen dat je die hebt aangeschaft, maar dat zeg je natuurlijk niet – toen ik kind en hond voor het eerst samen meenam naar het bos. “Kijk”, zei ik tegen mijn kind, “nu zijn we in het bos. En hier wonen allerlei dieren”. Dat lijkt misschien een beetje raar, maar mijn adoptiekind was al 5 en was nog nooit in een bos geweest. Dus zodoende.

Hij wilde natuurlijk weten wat voor dieren, dus ik zei: “Als je nu heel stil bent, dan zien we misschien een konijntje of een hertje.” Je moet een beetje optimistisch blijven...

Maar ik had het nog niet gezegd of ineens stuift Matje naar een klein bosje toe waar een ziek konijntje zat, waarschijnlijk een gevalletje van myxomatose, een bekende en dodelijke konijnenziekte die aanvankelijk alleen in Brazilië voorkwam in een milde vorm, maar de mens is zo vriendelijke geweest de ziekte opzettelijk te manipuleren en wereldwijd te verspreiden ter bestrijding van konijnenplagen. In Ierland heeft de actie tot 100% besmetting geleid en is een groot deel van de konijnenpopulatie in 1954 uitgeroeid. Ja, wij, de mensheid, weten wel iets van virussen!

Maar goed, Matje had in een split-second het konijntje te pakken en kwam er trots mee de bosjes uit, tot afschuw vooral van ons kind van 5, die nu wel voor het eerst van zijn leven een konijntje had gezien.

Daarna had Matje de smaak te pakken. Elke keer als hij een konijntje of een haas zag dan was hij niet te houden. De meest gedenkwaardige situatie was een keer op een ochtend toen ik aan de overkant van een brede sloot met hoge kanten twee hazen zag. Ik dacht, daar kan hij toch niet heen, dus ik riep hem bij me – en hij kwam – tilde hem met de voorpoten op, richtte hem naar de aan de overkant spelende hazen en zei; “Kijk, Matje, daar!” Hij keek, rukte zich los en sprintte tot mijn verbazing in een hoek van 90 graden ten opzichte van de aanwezige hazen weg, want daar was een sluisje

waar je overheen kon, een heel stuk verderop, zo slim was hij dan weer wel. Terugroepen hielp niet meer en in een mum van tijd was Matje in het betreffende veld aan de overkant en rende richting de plek waar de hazen gezien waren. Maar ze waren weg... hij draaide een rondje, meende er toch één te zien en spurte verder. En tot mijn verbazing zag ik ineens één van de hazen ergens opduiken en met een enorme vaart achter Matje aan gaan, blijkbaar in de veronderstelling dat hij zijn speelkameraadje weer had gevonden. Na een kleine honderd meter remde eerst Matje af, toen de haas – die ineens in de gaten kreeg dat hij niet achter een soortgenoot aan zat maar achter... een hond! Het was een dolkomische situatie en het heeft nog wel even geduurd voor ik Matje weer terug aan de lijn had.

Matje had nog een hele rare eigenschap: hij at graag mais. Nu zullen veel dieren dat lekker vinden, maar het is de bedoeling dat je de kolf afkluift en dat begreep Matje niet. Met als gevolg dat hij tot drie keer toe compleet verstopt raakte en geopereerd moest worden. Bij de derde keer zei de dierenarts: “Ik geef maar een korting, want dit wordt een beetje te gek. Zal ik er trouwens maar een ritsje in zetten?”, wijzend op de buik van de hond. We konden er om lachen, maar zelig was het natuurlijk ook.

Toen Matje ouder dan 10 jaar was begon hij allerlei gebreken te krijgen. De dierenarts werd steeds vaker geraadpleegd, er kwamen allerlei pilletjes en kuurtjes, hij was af en toe incontinent, het werd een probleemgevalletje. En toen, een paar weken voor we op vakantie zouden gaan en net besloten hadden dat we hem bij een vriendin zouden achterlaten, werd er suikerziekte bij Matje geconstateerd.

“Wat nu?”, vroeg ik aan de dierenarts. “Tja, elke dag een spuitje geven met insuline”, was het antwoord. Tegen mij, de man die al bijna gestrekt gaat als hij een spuit ziet.

Ik meldde het thuis en er was overleg. Hoe gaan we dat doen? Kunnen we de vriendin die drie weken op hem zou passen, dit aandoen? Twijfel sloeg toe. “We kunnen natuurlijk ook besluiten om hem te laten inslapen”, zei ik dapper, maar daar kon natuurlijk geen sprake van zijn, ónze hond liet je niet voor zoiets inslapen. Dus insuline spuiten en of ik dat wilde doen... ja hoor...

Vanaf die dag hanteerde ik de spuit; een rare gewaarwording, want ik kon het dus wel. Ook werd de vriendin geïnformeerd en na een verklaring van geen bezwaar geïnstrueerd.

Maar de toestand verslechterde: op een ochtend kwamen we beneden en alles was bevuild en de hond lag er als een zielig hoopje bij, of eigenlijk in.

“Dit kan toch gewoon niet meer”, zei ik en we overwogen alles nog een keer: kunnen we zo op vakantie gaan, kunnen we het de vriendin aandoen, is de hond nu echt op of hoe moeten we dat zien? We namen een principebesluit en we legden aan de dierenarts voor dat we toch eigenlijk wel het leven van ons lieve hondje wilden beëindigen. “Ga jij erheen? Ik kan het niet aan hoor”, zei mijn vrouw, met tranen in haar ogen. De kinderen stonden er terneergeslagen bij. Dus ik ging.

De dierenarts was niet erg vriendelijk tegen mij: “Die hond is wel ziek, maar om nou te zeggen ‘geef ‘m maar een spuitje’ vind ik toch wel een beetje voorbarig.” Ik memoreerde nog even de situatie en de waarneming dat hij de afgelopen dagen steeds slechter werd. De dierenarts nam bloed af dat opgestuurd zou worden naar een laboratorium. “Denk er nog maar eens over na”, zei hij, “Je kunt ook gewoon je vakantie uitstellen, dat zou je met een ziek kind toch ook doen?”, zei hij en ik schaamde me een beetje.

Thuis vertelde ik het verhaal en we hadden het er nog een keer over. Maar we kwamen er niet uit, tot ik het helemaal beu was en zei: “Nou, als er geen andere oplossing is, dan bel ik nú de dierenarts en vraag toch om een spuitje.” En dat gebeurde.

De volgende dag zat ik bij de dierenarts, weer alleen en weer met een niet erg vriendelijke dierenarts: “Dus toch... nou ja, u moet nog maar eens nadenken of u ooit nog eens een hond wil hebben.”

Hij vroeg of ik erbij wilde zijn. Nou, liever niet nee. Of ik dan maar even wilde wachten in de ruimte ernaast. Daar overdacht ik alles nog eens tot ik een duidelijk gejang hoorde, heel even maar... onze Matje. De deur ging open en de dierenarts deelde mee dat het gebeurd was. Totaal verslagen ging ik naar huis, rotter kon ik me niet voelen, dacht ik. Thuis wachtte het gezin: is Matje dood? Ja. Ja, stomme papa. Was je erbij toen hij doodging? Nee. Nee? Wat hard!

De eerste week van de vakantie werd ik verteerd door schuldgevoel. Soms zag ik nog een verwijtende blik van één van mij huisgenoten. Maar ook dat ebde weg.

Terug thuis van vakantie lag er een brief van de dierenarts. De rekening, dacht ik meteen, maar dat was niet zo. Het was een excuusbrief. Hij had een paar dagen na het spuitje de uitslagen van het laboratorium gehad en daarin stond dat de hond uitgezaaide kanker had, waarschijnlijk heel veel pijn en hooguit nog een paar weken te leven. Hij schreef dat hij achteraf veel te hard tegen mij was geweest en dat dus een excuus op zijn plaats was. Ik was er wel blij mee, maar het voelde ook als een schrale troost. Ik nam mij voor om nooit meer een hond te nemen.

De geur van armoede

Het is waarschijnlijk één van de mooiste reizen die ik ooit maakte en naar een werelddeel en landen waar ik nooit eerder van gedacht had er ooit te zullen komen. Waarom zou ik naar Zuidoost-Azië gaan, er is geen reden voor, het is geen gebied dat mij om welke reden dan ook aanspreekt. Dat dacht ik altijd.

Tot ik een op een druilerige dag werd gebeld door mijn cadeau-dochter, zoals ik de dochter van mijn huidige vrouw noem, met de verbijsterende mededeling: “Frits! Ik heb een enkeltje Bangkok gekocht!”

Ja, er was een plan voor een wereldreis en ja, er was een voorkeur voor Azië, dat wisten we. Maar dan ineens het hele voortvarende besluit om alvast maar een enkeltje Bangkok te kopen, dat ging toch wel ver.

Ze ging haar reis verder plannen, er werden vrijwilligersorganisaties opgezocht en gecontact, er werden reisdoelen afgewogen en een paar maanden geleden stond ze bij ons in de kamer met een volle kingsize rugzak, bijna groter dan zijzelf. Kortom, ze was er klaar voor. De volgende dag brachten we haar naar Schiphol en begon haar reis naar Thailand, Laos, Cambodja, Vietnam en Maleisië. Alleen. “Maar maak je niet ongerust hoor,” zei ze in een telefoongesprek tegen haar moeder, “Je bent hier eigenlijk nooit alleen. Er zijn altijd medereizigers waar je mee aan de praat raakt en soms dagenlang mee optrekt.” Het moet voor haar een geweldig avontuur zijn, denk ik en vraag me af of ik zelf ooit de ambitie zou hebben gehad als zich de gelegenheid had voorgedaan – het antwoord is ontkennend. Ik vond een reis naar Engeland al heel spannend, want daar rijden ze links, weet je hoe gevaarlijk dat kan zijn?

De cadeaudochter zal na een flink aantal weken rondtrekken zich gaan melden bij een vrijwilligersproject in Siem Reap, een flinke stad in Cambodja nabij de tempels van Angkor waarvan de tempel van Angkor Wat de allerbekendste is. En dat is aanleiding voor mijn vrouw om een te verwachten voorstel te doen: “Wat zou je ervan zeggen als we met Nieuwjaar naar Cambodja gaan?” Ik verslik me